

N:o 5.

Ank. till Riksd. Kansli den 27 Febr. 1885, kl. 6 e. m.

*Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1,
rörande Herr vice Talmannen L. O. Larssons motion
N:o 69, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om åtgärders
vidtagande till minskande af Sveriges skuldsättning i
utlandet.*

Inom Andra Kammarerna har Herr vice Talmannen *L. O. Larsson* uti motionen N:o 69 anført, hurusom en hvar, som med någon uppmärksamhet följt vårt lands ekonomiska och finansiella förhållanden under senare tiden, med bekymmer måste hafva iakttagit landets allt jemt fortgående utländska skuldsättning. De ständigt ökade annuiteter, som för skuldens förräntande och amortering i dåliga som i goda år måste till utlandet erläggas och hvilka i synnerhet under ogynsamma konjunkturer, då betalningsbalansen, äfven dessa annuiteter förutan, hade benägenhet att vända sig emot oss, skulle, förmenar motionären, kunna blifva så betungande, att de måste verka förlamande på hela vår ekonomiska utveckling. Det vore emellertid icke nog härmed. Äfven ur en annan synpunkt torde det vara af synnerlig vigt, att den utländska skuldsättningen genom försäljning af räntebärande obligationer, utfärdade af kommuner, allmänna inrättningar och bolag, icke finge, såsom hittills, fortgå nästan utan all kontroll från det allmännas sida. Det vore nemligen icke den ena eller

andra låntagande korporationens eller institutionens verkliga eller förmenta lånebehof och än mindre frågan om enskild fördel, som härvid finge vara den enda bestämmande. Vid hvarje dylik större låneaffär borde äfven tillses, hvad inflytande den genom lånets indragning framkallade tillökning i landets kontanta omsättningsmedel kunde komma att utöfva på landets allmänna hushållning, huru vida icke möjligen en på denna väg åstadkommen plötslig tillökning af omsättningsmedlet kunde vara egnad att genom det inflytande, den utöfvade på penningräntan och kreditförhållandena samt derigenom på prisbildningen och produktionen, gifva upphof åt en osund spekulation och en utöfver tillgångarne stegrad förbrukning, med ett ord till en större eller mindre förskjutning af hela landets ekonomi. Då derföre åtgärder, som kunde hafva dylika verkningar, icke finge betraktas *endast* ur den låntagande korporationens eller institutionens, så att säga, mera *privat*-ekonomiska synpunkt, utan deras lämplighet och befogenhet borde pröfvas äfven ur en mera allmän, ur *national*-ekonomisk synpunkt, så att nödigt syntes vara, att, i synnerhet för allmänna inrättningar och bolag, någon inskränkning gjordes i den dessa hittills medgifna, allt för vidsträckta och okontrollerade rättigheten att, genom upptagande af obligationslån, bidraga till ökandet af landets utländska skuldsättning och indraga utländska lånemedel, ofta till högst betydande belopp, utan all hänsyn till huru vida sådant kunde vara för landet i dess helhet gagneligt eller icke, föreslår motionären, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade tillse i hvad mån, genom förändrade bestämmelser i afseende å de antydda institutionernas och korporationernas rättighet att utfärda obligationslån, de framhållna olägenheterna må kunna, om ej helt och hållet undanrödjas, likväl väsentligen förminskas.

Den fråga, motionären sålunda i allmänna ordalag dragit under Riksdagens pröfning, torde, vid närmare eftersinnande, befinnas vara af så stor omfattning, att, för dess *fullständiga* belysande ur allmängiltiga teoretiska och praktiska synpunkter, erfordras ej blott ett kritiskt bedömande af åtskilliga läror, som ännu inom den national-ekonomiska vetenskapen utgöra föremål för stridiga meningar, utan äfven ett faktiskt material vida öfverstigande det, som står ett riksdagsutskott till buds. Särskildt frågan om den s. k. handelsbalansen, hvars för landet ogynsamma utslag i motionärens ögon lemnar det kraftigaste stödet för hans framställning, utgör ett af dessa ämnen, som, allt sedan läran om nationernas hushållning antagit rangen af en vetenskap, delat den nya lärans målsmän i skilda läger.

Att ur teoretiska grunder pröfva befogenheten af de antydningar, motionären i detta afseende framkastar, skulle alltså vara detsamma som att fälla slutlig dom i en fråga, hvilken är så mycket svårare, som för dess rätta lösning bestämningsgrunder må hända böra hemtas icke allenast från nationalekonomien, betraktad i och för sig, utan äfven från de vetenskaper, som ur högre synpunkter behandla ett folks nationella lif och lagarne för dess andliga och ekonomiska trefnad.

Lätt inses, att ett dylikt fullständigt belysande af frågan icke kan väntas af Utskottet. En hvar, som något tänkt sig in i dessa frågor, måste emellertid medgifva, att hvarken från teoretisk eller praktisk synpunkt någonting kan vara att invända deremot, att ett land, der räntefoten till följd af knapp kapitaltillgång och delvis bristfälliga anordningar för densammas tillgodogörande varit hög, söker sig till den utländska penningmarknaden med dess billigare räntefot, då fråga uppstår att grundlägga företag af stor framtida betydelse, men som ej genast förmå att till den inom landet gängse räntefoten förränta de behöfliga kapitalen. Endast den, som icke erinrar sig att de utländska penningarne i grunden icke äro annat än maskiner, redskap, inventarier etc., afsedda att, jemte annat, genom ökad produktion anskaffa de varor, som erfordras för förräntandet och amorteringen af den utländska skulden, eller som tilltror sig kunna ådagalägga, att de indragna kapitalen ej blifvit produktivt använda, är berättigad påstå, att af ett dylikt förfarande kan resultera ett förflamande af ett lands ekonomiska utveckling. Utskottet är för sin del öfvertygadt derom, att den utländska skuldsättning, som under de senare decennierna kommit till stånd, varit föranledd af nyss antydda förhållanden. Den kraftiga väckelse till förökad produktion, som blef en följd af det på 50-talet mera allmänt påbegynta jernvägsbyggandet i vårt land, framkallade ett ökadt behof af kapital, användbart för fast anläggning, och att detta både då och sedermera, jemväl efter det landets egna kapital ej oväsentligen förökats, företrädesvis anskaffats från utlandet, lärer väl vid sådant förhållande få anses helt naturligt. En begränsning af upplåningen till landets egna disponibla kapital skulle icke allenast hafva omöjliggjort större delen af de företag, som till en omfattning, hvarom föregående generationer knappast vågat drömma, ökat landets produktiva kraft, utan äfven medfört en direkt förlust, såsom följd deraf att de industriella anläggningar, som med landets egna tillgångar kunnat bringas till stånd, nödgats använda en proportionsvis större andel af nettobehållningen till förräntande af anläggningsskapitalet.

Motionären torde också med sin utan tvifvel mycket tänkvärda framställning mindre vända sig mot den utländska skuldsättningen i och för sig än mot det sätt, på hvilket de upplånade penningarne blifvit använda. Motionären synes föreställa sig, att dessa snarare fått tjena komsuntionen än produktionen. Någon bevisning därför företer emellertid motionären icke, och Utskottet kan icke dela hans uppfattning. Ingen kan sluta ögonen till för det obestridliga faktum, att landet under de sista årtiondena företett en synnerligen glädjande ekonomisk utveckling. Den afmattning, som under de allra sista åren gjort sig märkbar, delas af nästan alla verdens civiliserade länder och kan alltså ej tillskrifvas specifikt svenska förhållanden. Att vi i det hela gått framåt är ett faktum, som omedelbart kännes af en hvar och hvilket sålunda ej tarfvar bevis. Sådana skulle emellertid med lätthet kunna uppletas. Utskottet tillåter sig erinra om den storartade stegring i landets skatteförmåga, som under de senare åren försiggått, om de allt jemt sig ökande behållningarne på bankernas inlåningsräkningar, om den enorma utvecklingen af vårt jernvägsnät. Särskildt de år efter år stigande tullintraderna bära ett osvikligt vittnesbörd derom, att landets konsumtionsförmåga i hög grad ökats; och huru mycken sanning man än må tillmäta det ofta hörda påståendet om nationens benägenhet för ett öfver förmågan kostbart lefnads sätt, kan man väl dock icke på allvar vilja göra troligt, att den stora massans konsumtion, som för tullintradernas belopp är nästan ensam bestämmande, förlägges af lånta medel eller redan färdigbildadt kapital. Opåaktadt bör ej heller lemnas, att kursen på våra förnämsta kreditpapper varit i ständigt stigande; och den som erinrar sig den ytterliga känslighet, hvarmed de utländska börserna gifva uttryck åt skiftningarne i ett lands kreditförhållanden, måste åt denna omständighet tillägga stor vikt. Det sålunda till förmån för sundheten i vårt näringslif gifna utslag har den förtjensten att vara fäldt af fullt opartiske domare. Det torde alltså icke vara för djerft att påstå, att, om öfver hufvud det vore möjligt åstadkomma fullt tillförlitliga siffror, utvisande å ena sidan det belopp, hvarmed staten och de af motionären afsedda offentliga inrättningar under de senare trettio åren ökat sin skuld till utlandet, och å den andra summan af det kapital, som under samma tid blifvit fast anlagdt och nu lemnar afkastning fullt motsvarande den förskrifna räntan, det senare skall befinnas mångdubbelt öfverstiga det förra.

Att under sådana förhållanden af hänsyn till handelsbalansens upprätthållande vidtagna åtgärder, ledande till minskad skuldsättning i ut-

landet, torde icke vara välbetänkt. Huru vida den ökning i rörelsemedel, som framkallas af den utländska skuldsättningen, på sätt motionären förmenar, föranleder en osund spekulation och stegrad förbrukning, tilltror sig Utskottet icke att med bestämdhet afgöra; det vill dock synas Utskottet, som om kommuners, allmänna inrättningsars och bolags utländska skuldsättning i detta afseende innebure mindre fara än statens egen. Den upplåning, som af de förstnämnda institutionerna göres, afser i regeln bestämda, förut beslutade företag; hvarken beloppet af lånen eller den tid, hvarunder det upplånta kapitalet är för annat ändamål disponibelt, torde i allmänhet medgifva, att det kastas ut i den allmänna penningmarknaden, hvarförutan de ekonomiskt osunda verkningar, på hvilka motionären anspelar, icke kunna framkallas. Att statens egen upplåning någon gång med skäl kunnat träffas af en dylik förebråelse, må vara; någon rättelse derutinnan afser emellertid motionären icke.

Då sålunda Utskottet ur rent allmänna grunder funnit motionen, huru behjertansvärdt dess syfte ur vissa synpunkter än må anses, icke vara af beskaffenhet att böra af Riksdagen bifallas, har Utskottet saknat anledning ingå i omständligare bedömande af de åtgärder, som kunna leda till det antydda syftemålets vinnande. Motionären har derutinnan lemnat Utskottet utan ledning, och Utskottet inser icke huru den tvångsrätt i en eller annan form, som för förslaget genomförande skulle komma att tilläggas Kongl. Maj:t eller annan myndighet, skall kunna förenas med hittills rådande uppfattning om de enskildes rätt att, utan inblandning från statens sida, sköta sina ekonomiska angelägenheter på sätt dem bäst synes.

Utskottet får med anledning deraf hemställa,

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 Februari 1885.

På Utskottets vägnar:

E. VON DER LANCKEN.
